

THEODORA STRAKOVÁ

VLADIMÍR HELFERT V MÝCH VZPOMÍNKÁCH

Je tomu již třicet let, co dotrpěl jako oběť nacistického teroru velký vědec a statečný člověk prof. dr. Vladimír Helfert (18. 5. 1945). Dočkal se ještě zásvitu národní svobody a uvolnění vězeňských pout; nebylo mu však dopřáno žít a rozvíjet své velkorysé plány, které osnoval a intenzivně promýšlel v mezidobí osobní volnosti před novým uvězněním. České hudební vědě odešel její průkopník, vědec širokého rozhledu a zakladatelského významu, jemně citící umělec a nesmlouvavý kritik, bystrým pohledem sledující současný hudební život a iniciativně zasahující do jeho dění svým všestranným organizačním a budovatelským úsilím. Za necelých dvacet let svého působení na univerzitě v Brně vybudoval hudebně vědeckou školu, která dále rozvíjí a domýšlí tvůrčí principy i metodologické zásady svého učitele.

Vladimír Helfert byl velmi úspěšný pedagog. V živé vzpomínce jej mají všichni jeho žáci i posluchači. K Helfertově učitelské činnosti se váže i má vzpomínka.

Poznala jsem prof. Helferta na podzim roku 1935, když jsem se stala posluchačkou filozofické fakulty Masarykovy univerzity. Vykonával v té době funkci děkana a do jeho rukou jsme skládali slib. K hlavním filologickým oborům jsem si zapsala jako třetí předmět hudební vědu. I když jsem v té době studovala hudební vědu jen fakultativně, navštěvovala jsem přednášky, proseminární i seminární evičení a absolvovala všechna semestrální kolokvia. Uměnovědné obory umožňovaly fakultativní studium zájemcům z jiných studijních disciplín, z jiných fakult i z praktického povolání. V letech 1935—1939 navštěvovali přednášky a cvičení z hudební vědy posluchači filosofie, psychologie, sociologie, historie a linguistiky vedle posluchačů a absolventů konzervatoře, kteří působili jako pedagogové nebo výkonní hudebníci, sbormistři, varhaníci, operní pěvci apod. Tvořili jsme kolektiv značně různorodý, stavovský i věkově. Stmelovala jej však zdravá ctižádost i ostych před autoritou našeho profesora. Kolik vlídného porozumění a srdečnosti bylo v jeho slovech, kolik kouzla a přitažlivosti vyzařovala jeho osobnost. Přitom vždy přísný k sobě i k nám, pokud šlo o plnění vědeckých, studijních i pracovních úkolů. Hluboce se zapsal do mysli všem, kteří měli možnost poslouchat jeho univerzitní čtení, nahlédnout v seminářích do vědecké dílny a spolupodílet se na heuristické a badatelské práci. V učitelské činnosti nalézal i „*kus svého tvůrčího vyžití*“.

Posluchače si připravoval v proseminárii: dva semestry je soustavně uváděl do studia hudební vědy, seznamoval s metodikou a bibliografií oboru v nejširším slova smyslu; druhý rok věnoval problémům notace, dešifrace a spartace hudebních pramenů. Studijní program organizoval tak, aby posluchači získali v přednáškách základní vědomosti historické a estetické a byli tak připraveni k vlastní tvůrčí badatelské práci, opřené o prameny, na niž kladl prof. Helfert velký důraz. I práce v seminárii měla promyšlený program a pevný řád. Přitom byla tematicky volena tak, aby posluchači během studia měli možnost poznat specifickou pracovní postupů v různých slohových oblastech a osvojit si metodologický postup jak k pramenům historickým, tak i soudobým. Seminární úkol býval společný, jeden pro semestr nebo studijní rok, na jehož řešení se podíleli všichni posluchači. Nebývalo nás v seminárii mnoho, v době mých studií se pohyboval počet posluchačů kolem deseti. Přitom volil prof. Helfert rád takové téma, kde mohl být účasten s posluchači badatelské práce, objevovat neznámé skladatelské zjevy a přitom radit, vést a usměrňovat naši práci. I při značné rozdílnosti tvořili jsme jednu rodinu, scházeli se i sami, abychom si vzájemně sdělovali výsledky naší práce, navzájem se radili a si pomáhali.

Ráda vzpomínám zejména na studijní rok 1937–1938, kdy jsme v seminárii studovali tehdy ještě zcela neznámého skladatele 18. století P. Amanda Ivanschitze, od něhož bylo uloženo v hudebním archivu tehdejšího Zemského muzea několik skladeb. Při zpracování tohoto tématu měli jsme možnost aplikovat poznatky z historie a pomocných historických věd a postupovat od heuristiky pramenů přes dešifraci, spartaci k jejich hudebně vědeckému a estetickému hodnocení a ke kritickému srovnání s dobovými hudebními prameny. Přitom bylo třeba zvládnout též archivní teorii a seznamovat se i s její praxí. Stranou pozornosti nezůstalo ani pátrání po životních osudech tohoto skladatele, jehož slovinský původ zjistil až po letech prof. Dragotin Cvetko z Lublaně. Jednotlivé etapy studia jsme na závěr semestru musili shrnout v písemnou seminární práci, kterou profesor Helfert přečetl, opravil a s každým z nás probral. Nejlepší z nich byla vybrána a ve výtahu přednesena v brněnském rozhlase v relaci věnované Ivanschitzovým instrumentálním skladbám, které provedlo universitní Collegium musicum spolu s Orchestrálním sdružením pod taktovkou profesora Helferta.

Stejně zajímavé a pro nás poučné bylo řešení dalších seminárních úkolů, např. studium vývoje sonátové formy, vokálně polyfonních skladeb Palestrinových a vokálního díla Lad. Vycpálka. Tak jsme mohli rozšiřovat okruh vědomostí v různých slohových oblastech. Provádění skladeb při seminárním studiu nebylo vždy jednoduché a bez potíží. Nebylo však před ním úniku; bylo nutné za každé okolnosti najít způsob, jak zvládnout hru složitých partitur, zejména jak provést náročné vokálně polyfonní skladby hlasovým materiálem, jenž byl právě k dispozici. Byla to značná průprava, zejména pro nekonzervatoristy. Vše se předpokládalo, vše bylo samozřejmé. Vyhovět náročným požadavkům, jež kladlo na posluchače tehdejší vysoké školské studium, znamenalo namnoze vlastní píli dohánět mezery ve vědomostech nejrůznějšího charakteru, od vlastního oboru přes historii, dějiny umění až ke znalosti cizích jazyků apod. Návštěva přednášek i seminárních cvičení byla samozřejmostí pro všechny posluchače bez rozdílu.

Přednášky prof. Helferta neměly zpravidla hotovou knižní formu a nebylo možné je v případě absence opsat od druhého. Jejich improvizaci, pracovní podoba se obvykle dotvářela v atmosféře studijního kolektivu a vyžadovala pohotovosti a soustředění při pořizování zápisu. Bylo v nich vysloveno mnoho podnětných myšlenek, které nemohly ujít pozornému posluchači, i když je nestačil zcela a doslovně zachytit. Semestrální kolokvia předpokládala proto důkladné prostudování problematiky, jež byla v přednáškách stručněji formulována či jen nadhozena. Estetice, kritice a slohovým problémům se prof. Helfert věnoval v samostatných přednáškách. Z přednáškových cyklů jsem zachytila v době studia dějiny opery a český hudební klasicismus; měla jsem také možnost poslouchat přednášky o L. Janáčkovi, na jehož monografii v té době intenzivně Helfert pracoval. Těchto přednášek byla s námi účastna i skladatelova choť paní Zdeňka Janáčková.

I když se v seminářích pracovalo většinou na tématech z oblasti hudební historie, byl tu vyhrazen také čas k diskusím o aktuálních hudebních problémech, o soudobé domácí i světové hudbě. Pro prof. Helferta bylo příznačné, že jeho věda nebyla odtržena od života. Sledoval současně dění kritickým pohledem, dokázal bojovat za myšlenku humanity a pokroku a neváhal za ni položit i svůj život.

Se svou učitelskou činností nebyl sám spokojen; promýšlel její organizaci a mínil ji ještě rozšířit zejména o seminář, v němž by s pokročilými posluchači mohl propracovávat témata disertačních prací. Rovněž půlhodinky věnované kritice a aktuálním problémům soudobé hudby mu nedostačovaly. Chtěl mít stále živý kontakt se svými posluchači a scházet se s nimi i mimo akademickou půdu, kde snad mnohým bránil ostych vyjádřit vlastní názory a volně diskutovat. K realizaci těchto podnětných myšlenek již nedošlo. Okupace, věznění a předčasná smrt zmařily i další jeho smělé plány, vědecké i organizační.

Třicet let odpočívá urna s popelem Vlad. Helferta v zahrádce milovaného brněnského domova, v místě, kde nejráději sedával, aby si odpočinul po vyčerpávající práci. Sedávali jsme tu s ním každoročně i my, jeho posluchači a žáci, když se s námi přátelsky rozcházel před prázdninami. Helfertův duch tu však žije dále v práci jeho žáků, v ústavech, které založil a jež jsou dnes chloubou české hudební vědy doma i v cizině.

